

KENTLEŞME SÜRECİNDE ANADOLU ALEVİLİĞİNİN BAZI TEMEL SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ (Samsun İli Örneği)

SOME BASIC PROBLEMS OF ANATOLIAN ALEVISM DURING THE URBANIZATION AND SOLUTION PROPOSALS (Samsun Province Model)

ÖZ

Anadolu Aleviliğinin kökleri oldukça eskiye dayanır. Bu inancın günümüze kadar ulaşmasında, Hünkâr Hacı Bektaş Veli ve diğer erenlerin önemli katkıları olmuştur. Kırsal kesimde kendi varlığını devam ettiren Alevi inancı, kentleşme süreciyle birlikte bazı değişmelere uğrayarak temel dinamikleri sarsılmış ve bazı sorunlarla karşı karşıya gelmiştir. Bu çalışmanın amacı, kentleşme sürecinde Anadolu Aleviliğinin bazı temel sorunlarını ele alıp incelemek ve bunların çözümüne yönelik öneriler sunmaktır. Bu amaca yönelik olarak daha önce yapılmış çalışmalar taranarak bunların kısa bir analizi yapılmıştır. Geleneksel Anadolu Aleviliğinin temel dinamikleri üzerinde durulmuş ve

İbrahim GÜL¹

günümüzde kentleşmenin getirmiş olduğu temel sorunlar ışığında bir durum değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırmada katımlı gözlem tekniği kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre; dedelik kurumunun değişikliğe uğradığı, musahiplik kurumunun yeterince işlemediği, görgü ve rızalık alma konularında bazı sorunların yaşandığı, Alevi inancına mensup kişilerin, yazılı kaynakları esas almayıp Aleviliği farklı açılardan ele aldığından bazı bölünmelerin yaşandığı, dede-talip ilişkilerinin kırsal kesime göre farklılık gösterdiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Bulgulara dayalı olarak bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Alevilik, Kentleşme Süreci, Alevi Öğretisi.

ABSTRACT

The origins of Anatolian Alevism date back to old times. This belief has reached the present day by the contributions of Haji Bektash Veli and the other saints. Alevi be-

Makale geliş tarihi: 18.07.2016 • Makale kabul tarihi: 25.11.2016

1 Yrd. Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü.

lief that continues its existence in the countryside has gone through some changes during the urbanization and came across with some problems, and its basic dynamics were shaken. The aim of this study is to handle and examine the some basic problems of Anatolian Alevism and to propose solutions. The previous studies that have been carried out on this purpose were scanned and they are shortly analysed. The basic dynamics of the Traditional Alevism were emphasized and a situation assessment was made in the light of the basic problems that the urbanization brought about today. Participatory observation technique was used in the study. According to research findings it has been reached that the “dedelik” has changed, “musahiplik” has been processed insufficiently, some problems occur about “görgü” and “rıızalık alma”, some divisions have been experienced since the people who belong to Alevi faith do not take written sources as basis but consider Alevism form different angles, and the relations between “dede” and “talip” differs from rural areas. Some suggestions have been made based on findings.

Keywords: Alevism, Urbanization, Alevi Doctrine.

GİRİŞ

Köyden kente göçün en önemli nedenlerinden birisi, kişilerin kendi ve yakınları için daha iyi bir yaşam ve gelecek sağlama endişesidir. Bu amaçla kırsal kesimden birçok kişi büyük şehirlere akın etmiştir. Kentleşme, ekonomik, sosyal ve toplumsal hayata ilişkin bir takım sorunları beraberinde getirirken, inançları ve insanların yaşam biçimlerini de etkilemiştir. Alevi-Bektaşî inancı üzerinde de bu etkileri görmek mümkündür.

Kentleşme, “Modern Alevilik” diye bir kavramı beraberinde getirmiştir. Günümüzdeki sorunların önemli bir kısmının bu Alevilik kavramıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir (Yıldırım, 2012: 136; Ceylan, 2015: 213; Subaşı, 2003: 74). Bu Alevilik kavramı, geleneksel Aleviliğin bazı terimlerini kullanmakla beraber, onunla çoğu zaman çatışan bir Alevilik anlayışıdır. Bu anlayışın ortaya çıkmasında, devletin ve hatta Sünnî anlayışın da önemli bir etkisinin olduğu düşünülmektedir.

Alevilik, Sünnîlik karşısında alt grup/küçük grubun dini inancı olarak, dini-sosyal-siyasi açılardan baskılara maruz kalmış, kapalı cemaat olarak yapılanmasını kurumsallaştırmıştır. Kapalı toplumların, dini inanca atfettikleri değer, onun sorgulanmasına ve şüphe edilmesine izin vermeyecek kadar saftır. Aleviliğin bu iç sorgulamayı ancak karma yapıdaki kent ortamına göçle birlikte yapmaya başladığı görülmektedir (Özen, 2011: 2-3).

Bektaşilik, bazen Alevilikle birbirine karıştırılan iki kavramdır. Bektaşilik herkeşe açık bir tarikatken, Alevilik ırsî bir bağ gerektirmektedir. Her iki kavramın benzerlikleri olduğu gibi, birbirinden farklı yönleri de bulunmaktadır XIX. yüzyıla kadar resmi kayıtlarda Alevi tabiri kullanılmamakta, bunun yerine Kızılbaş sözcüğü tercih edilmektedir (Maden, 2013: 7). Bir kavram karşısına yer vermemek adına bu çalışmada yalnızca Aleviliğin sorunları ele alınmıştır.

Kentleşmeye bağlı olarak Aleviliğin sorunlarını incelemek için “Geleneksel Alevilik” ve “Modern Alevilik” kavramlarının karşılaştırılması yeterli midir? Bu konuda başka kavramları da ele alıp incelemek gerekir mi? Sorun bir yapılanma sorunu mudur yoksa uygulamaya ilişkin sorunlar da var mıdır? Buna benzer sorulara uygun cevaplar bulma, konuya önemli katkılar sağlayacaktır.

Bu sorunların her birisi ayrı bir makale konusu olmakla beraber, sorunların bir bütünlük içinde ele alınması ve bunların bir çalışma içinde karşılaştırılması, resmin tamamını görmek bakımından önemlidir. Böyle bir yaklaşım, sorunların arka planına da ışık tutacağından, ayrıca bir değer taşımaktadır. Bu çalışmada, Aleviliğin önemli temel sorunları bir bütünlük içinde ele alınarak incelenmeye çalışılmıştır.

Geleneksel Alevilik

İslam inancının eski Türk gelenekleriyle harmanlanmış şekli olan Alevi öğretisi, farklı

inançlardan da etkilenecek bu günkü şeklini almıştır. Köprülü başta olmak üzere, bir çok araştırmacı Aleviliği, İslam içerisinde, Ehli-Sünnet dışında heterodoks bir inanç olarak görmektedirler (Kaplan, 2002: 27; Özdemir, 2014: 23). Bu öğretiyi, sınırlı yazılı kaynakları olmasına rağmen, uzun süre orijinal yapısını korumuş ancak kentleşme süreciyle birlikte bir takım sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Bu sorunların bazıları, Alevi-Bektaşî inanç sisteminin iç dinamiklerini zorlarken, diğer yandan onu değişime zorlamıştır.

Anadolu Aleviliği, Hacı Bektaş Veli’den öncesine dayanır. Hacı Bektaş Veli’nin Anadolu’ya güvercin donunda geldiğinde, Rum Erenlerinin “cem ayini” yaptığından bahsedilmektedir (Gölpınarlı, 1958: XV). Bu açıklamadan anlaşılacağı üzere, bazı Horasan Erenleri Hacı Bektaş Veli’den çok öncesinde Anadolu’ya gelmişlerdir. Böyle kabul edilmekle beraber, Anadolu’da ciddi anlamda, Alevi-Bektaşî inanç örgütlenmesinin Hacı Bektaş Veli ile başladığı söylenebilir.

Anadolu Aleviliğinin temel öğretisi, Hacı Bektaş Veli’nin Makalat’ında, “Dört Kapı Kırk Makam” olarak ele alınmıştır. Bu öğretiye göre, Alevi inancı ikinci kapıda yerini bulmaktadır. Bunlar zahitlerdir ve tarikat taifesidirler. Bu sebeple gece gündüz yanmaları lâzımdır (Coşan, 1996: 2). Tarikatın koşullarını yerine getiremeyen ve yaşamayan kişinin, Aleviliği tartışmaya açıktır. Hacı Bektaş Veli, bu görüşüyle, “incinse de incitmeyen” bir insan modeli sunmaktadır. Bu kamil ve erdemli ideal insan, fayda, çıkar

peşinde koşmayan, marifet ve hakikat nuru ve ruhuyla bezenmiş, özü-sözü bir gönül insanıdır (Çetinkaya, 2010: 86).

Tarikat kapısının ilk makamı, piriden el tutup tövbe etmektir. Sırasıyla; iyi bir mürit olma, gösteriştten uzak yaşama ve nefsiyle mücadele etme, hizmet ehli olma, Hakk'tan ümit kesmeme, toplumca sevilen birisi olmanın yanında, aşk ve şevkle dolu olma ve özünü fakir görmedir (Eğri, 2007: 30). Hacı Bektaş Veli öğretisine göre, bu makamlarda buyurulanları yerine getirmek, "insanı kâmil" olma yolunda atılmış önemli bir adımdır.

Pir veya mürşit; yol gösterici, talibi eğitip pişiren ve ona doğru yolu gösteren kişi, inanç önderidir. Pir ve mürşitlik inancının temeli, aslında Hz Muhammed ve Hz Ali'ye kadar uzanır (Aytekin, 1958: 15). Hz Ali'den sonra onun on bir oğlu mürşitlik göstermiş ve İslamiyet'in bozulmadan günümüze kadar ulaşmasına yardım etmişlerdir. Bu bakımdan Alevilik bir mezhep değil, İslam'ın kendisi ve özüdür. Seyyit Nesimi'nin dizelelerinde ifade edilmek istenen mana da budur:

Sorma be birader mezhebimizi

Biz mezhep bilmeyiz yolumuz vardır.

Yedinci imam Musa-i Kazım evlatlarından Hacı Bektaş Veli'den itibaren, Alevi inanç örgütlenmesi "Ocak"lar şeklinde yürütülmeye başlanmıştır. Bundan böyle, Erdebil Dergahı'na bağlı ocaklar dışında, yeni ocaklar ve bunlara bağlı pir ve mürşitler or-

taya çıkmıştır. Hacı Bektaş Veli, Horasan Piri olarak bilinir. Bu ocaklara mensup dedeler, seyyit olarak kabul edilirler. Bu bağlılık soydan çok bir manevi bağlılığı ifade eder. Anadolu Aleviliğinde görülen bir ocağa mensup olma anlayışı, Bulgaristan Aleviliğinde bulunmamaktadır. Zira ocak aidiyeti doğuştan kazanılan bir statüdür (Kökel, 2007: 15).

Pir veya mürşit; Dört Kapı Kırk Makam, üç sünnet yedi farz, ve on yedi erkandan haberdar; talibe yolu-erkanı öğreten, müşkülâtı Kur'an-ı Kerim'e uyararak çözen ve kafasına göre hüküm vermeyen kişidir (Aytekin, 1958: 27). Mürşit; engin, hoşgörülü ve gönül yapıcı, her varlığı birlik içinde gören, Hakk ile talip arasında bir köprüdür. Diğer taraftan mürşit; kendini bilen, dili arı, ayıp örtücü ve dünyaya muhabbet etmeyen fanidir (Bal, 2004: 58). Bunlardan birincisi mürşitliğin esaslarını, ikincisi nişanlarını ifade eder.

Mürşidin sözünden çıkmayan ve onun yolundan giden kişiye talip denir. Mürid olarak da isimlendirilen talip, günah ve gösteriştten uzak yaşam sürer. Günah işlememeye özen gösterirken, işlemiş olduğu küçük günahlara da tövbe eder. Tövbe, Kur'an'da belirtildiği gibi; "Ey iman edenler! Allah'a içtenlikle tövbe edin...(66/8)" ayetine uygun samimi ve içtenlikle yapılır. Allah'ın tövbe kapısı hep açık olsa da mürit korku ve ümit arasında yaşar. Özünü fakir görür. Zira kibirlenenleri Allah sevmez (31/18). Kısaca, Alevi inancında mürid, "Can" olmaya özen gösterir.

Alevilikte temel prensiplerden birisi; eline, diline ve beline sahip olmaktır. Bunlara sahip olamayan kişinin Aleviliği, sözden öte bir anlam taşımaz. İnsan-ı Kamil olmanın yolu, bu ilkeye uymaktan geçer. Buna uymayan ve suç işleyen kişiler, "Düşkün" sayılır (Özbilgin, 2011:412). Düşkün olmak, toplum dışına itilmek anlamına gelir. Düşkün olan kişilere selam alıp vermek, onlarla iletişim kurmak erkan değildir. Bu kişiler cem ibadetine de katılamazlar. Sadık Miskini bir deyişinde bunu şöyle özetler;

Dostun dergahına tövbe ile giren,

Doğru iman etmiş pirden sayılır.

Köreltip nefsinin zincire vuran,

Elinden, belinden emin sayılır.

Alevilikte, yılda bir defa pir yamacına geçerek, "görölmek-sorulmak" gerekir. Pir veya mürşidinden haber alamayanlar başka bir ocaktan el tutabilirler. Buyruğa göre; "Bir pirin ırkı geçse ol talipler her kime özü yatarsa andan et tuta, amma nesli Resul olmak gerektir." (Vaktidoldu, 2011: 34) buyurulmaktadır. Günümüzde, görölme-sorulma işi daha çok görgü cemlerinde toplu olarak yapılır. Pir ceme katılanlara, birbirlerinden razı olup olmadıklarını sorar. Cem erenleri "eyvallah" cevabını vermişse, bu bir sorun olmadığı anlamına gelir. Dede, daha sonra "Ey Rabbimiz, kendimize yazık ettik. Eğer bizi bağışlamaz, esirgemezsen muhakkak büyük zarara uğrayanlardan olacağız." (7/23) mealindeki ayeti okur. Görgü sonra-

sında, dede bir takım nasihatlerde bulunur.

Düşkün olmanın farklı sebepleri olabilir. Bunlar İmam Cafer Buyruğu adı verilen "Erkanname"lerde sayılmıştır. Günahlar, küçük ve büyük olarak gruplandırılabilirler. Büyük günah işleyen talibin veya dedenin derdine derman olmaz. Küçük günahlar ise farzdan veya sünnetten düşme olarak nitelenir. Bu kişilere bir takım cezai yaptırımlar uygulanır. Bu uygulamanın asıl amacı, kişiyi kötü fiillerden alıkoymaktır. Düşkün olan kişi cezasını çektikten ve görüldükten sonra tekrar cemlere alınırlar. Aşık ve aynı zamanda dede olan Hulusi bir deyişinde yolun sünnetlerini şöyle özetlemektedir (Gül, 1969):

Üç sünnet yedi farzı sorarsan

Birinci sünnet, Allah'ı zikret dilinde

Dört kapıdan kırk makama girersen

İkinci sünnet, adavetin gezme dilinde

Kudret meyinden nasını getir

Alin'nin bindiği Düldülü atı

Üçüncü sünnet, "Bin isen bir gibi otur"

Kimseler incinmesin senin dilinden

Alevi inancında evlenmenin önemli bir yeri vardır. Evli olmayan (mücerret) birisi ile sohbet etmek ve onu ceme getirmek asla erkân değildir (Aytekin, 1958:117). Evli olmayan kişinin imamlığı ve mürşitliği de ka-

bul edilmez. Diğer taraftan musahip kavline girebilmek için de evli olmak şarttır. Evlilik, bireyin nefesine yenik düşmemesi, yani beline sahip olması açısından önemlidir. Alevi bir gencin Sünni birisiyle evlenmesi de küçük günahlar arasında sayılmaktadır. Bu tür evlilikler Alevi toplumunda “Düşkünlik” nedeni sayılmaktadır.

Musahip olmanın Alevi inancında önemli bir yeri vardır. Musahip olmak, yolun farzlarından birisidir. Musahip olma, belli bir erkan içinde yapılır. Dede, Fetih Suresinin 10. Ayetini okur ve musahip olan canlara, ikrarlarından dönmelerini öğütler. Musahipli olmayan bir kişi cemde on iki hizmette görev alamaz. Diğer yandan musahipli canlar birlikte görülürler. Birisi düşkün olduğunda, musahibi de düşkün kalacağından dikkatli yaşamak zorundadırlar.

Alevi inancı içinde yer alan “Cem”, belli bir olgunluk düzeyine ulaşmış kişilerin katılabildiği toplu bir ibadet biçimidir. Şeriatın aksine, kadın-erkek bir arada ibadet edilir. Düşkün olanların alınmadığı Ayin-i Cem’e, bazı yörelerde musahipli olmayan kişiler de giremezler. Statü farkı gözetilmeksizin herkesin can olarak görüldüğü cemde “on iki hizmet” yürütülür. Bu hizmetlerde görev alacak kişilerin de musahipli olmaları gerekir. Evli olmayan kişinin ikrarı tamam olmadığı gerekçesiyle ceme alınmazlar (Korkmaz, 2002:123). Ancak çoğunlukla, bazı yörelerde, yolu-erkanı öğrensinler diye bunlar ceme kabul edilmektedirler.

Cem’in temel esasları ayındır ancak on iki hizmet yapılırken okunan gülbanklarda bazı farklılıklara rastlanır. Bu durum, “yol bir, sürek bin bir” deyişiyle açıklanır. Bu temel esaslar; Allah-Muhammet-Ali ve On İki İmam sevgisi, Ulu Ozanlara saygı, deyiş, duaz ve mersiye okuma, Dar’a durma, Kırklar Semahı, Çerağ uyandırma, rızalık alma, lokma yeme olarak sıralanır. Cem yapılırken dikkate alınması gereken hususlardan birisi de ibadetin riyadan uzak gizli bir şekilde yapılmasıdır. Cem ibadeti yolun farzlarına uygun bir şekilde yürütülür. Yolun farzlarını, Hulusi bir deyişinde şöyle özetler (Gül, 1969).

Birinci farz budur, yolları gizle

İkinci farz , Hak için canını közle

Üçüncü farz, bu dünyayı yok gibi gözle

Çok sarılma şu dünyanın malına

Dördüncü farz, pirlerden tövbe alasin

Beşinci farz, musahip kavline giresin

Bu sözlere burda kulak veresin

Altıncı farz, büyüğünü bilmeli

Hulusi’yem ummanın gölüne dalın

Muhammet Ali’nin emrinde kalın

Yedinci farz, mürşitten tacları vurun

Doğru yürü On İki İmamın yoluna

Sünni inancın temsilcilerinin ileri sürdüğü iddialardan birisi, Aleviler arasında bir inanç birliği olmadığı hususudur (Kaplan, 2005: 233; Yılmaz, 2009: 191). Önceki paragrafta ifade edildiği gibi, değişik bölgelerde yaşayan Aleviler arasında, yolun esaslarını yürütme konusunda bir farklılık görülmez. Özellikle yazılı kaynaklar esas alındığında bu farklılık tamamen ortadan kalkar. Bazı dedeler, Alevi buyrukları yerine, kendi fikir ve düşüncelerine göre hüküm vermektedirler. Böyle bir durumda, uygulamalarda farklılıklar ortaya çıkabilir. Geleneksel Alevilikte bu çok sık rastlanan bir durum değildir.

Modern Alevilik

Kentleşmenin ortaya çıkardığı bu Alevilik anlayışı, birtakım çevrelerin oluşturmaya çalıştıkları daha çok siyasal yönü ağır basan bir Alevilik olgusudur. 20. yüzyılın ortalarından itibaren günümüze kadar devam eden bir süreci kapsar. Şehirleşen Aleviler, bu süreçte inanç ve pratiklerini gözden geçirmiş ve tabiri caizse kendilerini bir kez daha yeniden tanımlamak zorunda kalmışlardır (Subaşı, 2003a: 97).

Modern Aleviliğin ortaya çıkmasına etki eden önemli faktörlerden birkaçı; yazılı kaynakların sınırlı olması, var olan kaynakların dikkate alınmaması, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Alevi inancına olumsuz bakışı, hükümet politikaları, Siyasi akımlar, Ateist bakış, geçmişten günümüze kadar devam eden Alevi-Sünni çatışmaları, eğitim engelleri, Aleviliğin köklerinin yanlış inançlara

dayandırılması olarak sıralanabilir. Sosyolog Fırat ve Akçura'nın (2013), araştırmasında, kentli Alevilerin yüzde 15'i kendilerini ateist olarak tanımlamışlardır.

Alevilerin kendilerini Ateist görmelerine açıklama getiren, Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Başkanı Kamil Genç'e göre, "Alevi gençler aşağılanmaktansa, kendilerini Ateist olarak görme" eğilimindedirler; İzzettin Doğan ise, bunu bir reaksiyon olarak görmektedir. Çünkü "yeterli kaynak yok, devlet her şeyi Sünni İslam'a göre yapıyor. Aleviler yokmuş gibi davranıyor. Kentte yaşam koşullarının ağırlığından, aileler çocuklarını bilgilendiremiyor. Kentli Aleviler, inançlarını çocuklarına hem teorik hem pratik açıdan taşıyamadılar."

Modern Alevi hareketinin din ve inanç konularına pek fazla eğilmemesi, kimlik inşası ve bazı temel hakların elde edilmesi konularına öncelik verilmesi, yeni Aleviliğin inanç esaslarının oluşmasında önemli engeller olarak görülmektedir (Erman ve Göker: 2000: 102; Yıldırım, 2012: 144). Kimlik siyasetine dayalı bu Alevilik anlayışında, din ve inanç konularındaki eksiklik daha çok siyasi argümanlarla doldurulmakta, devletin Sünni politikalarına karşı çıkılarak, Aleviliğin bir inanç olmaktan öte bir yaşam biçimi olarak tanınması gereğine vurgu yapılmaktadır. Bu hareketin inancın temel dinamiklerinde bir takım bozulmalara yol açabileceği, toplumsal bütünlüğümüze zarar vereceği gözden uzak tutulmaktadır.

Alevi ve Sünni inançlarının oluşumuna bakıldığında, Türkler, Müslüman olduktan sonra, konar göçer Türk boylarından bir kısmının Aleviliği, diğerlerinin Sünni düşüncüyü benimsediği ve 16. yüzyıla kadar dini kaynaklara dayalı bir kimlik krizinin ortaya çıkmadığı görülmektedir. Çaldıran Savaşı ile Türkmenlerin sosyo-kültürel yapılarının İran Şii teolojisine yönelmesi, gruplar arasında sosyal mesafeyi açmış, grup aidiyet bilincini derinleştirmiştir (Sinanoğlu, 2008: 32).

Alevi ve Sünni inançlarına mensup insanların bir arada yaşaması nasıl mümkün olacaktır? Tabii burada devletin izlediği dini politikalar da etkili olacaktır. Devletlerin görmezlikten gelerek veya ülkenin dışına çıkartarak bastırmaya çalıştıkları başkaldırıları daha büyük sorunlar olarak tekrar kendilerine yöneltilmiştir (Hakyemez, 2014: 173). Alevilerde kimlik siyaseti, Devletin uyguladığı yanlış ve yanlış politikalara karşı, Modern Aleviliğin uyguladığı karşı bir strateji olarak görülebilir.

Devlet, Alevilerin bazı başkaldırılarına ya görmezden gelmiş veya böyle görülmesi gerektiğine kendisini inandırmıştır. Toplumsal muhalefetin dini dokunulmaz ilan eden beklenmedik refleksleri karşısında devlet, "ihya", "tecdit" ve "ıslah"ın işlevsel ağırlığına sık sık atıfta bulunmak zorunda kalmıştır. Türk din reformu tamamlanmamış bir projedir ve müdahale hakkı hâlâ devletin elindedir (Subaşı, 2007: 3). Aleviler

böyle bir projeye destek verecek siyasal atılımları ısrarla beklemektedirler.

Modern Alevilerin istekleri nelerdir? Aleviler; lâik, demokratik, sosyal bir hukuk devletinin kurumsallaşmasını, bir mezhebin egemen konumuna son verecek bir hukuksal zemin oluşturulmasını, kısaca; Diyanet'in kaldırılmasını, devletin milli eğitim eliyle Sünnilik dersi dayatmasına son vermesini, tüm inançların ibadethanelerinin statülerinin aynı olmasını, nüfus cüzdanından inanç hanesinin çıkarılmasını istemektedirler (Erdemir, 2007). Yeni hazırlanan cipli kimlik kartlarında inanç hanesi isteğe bağlı olarak boş bırakılabilir veya zaten görülemez ancak diğer isteklerin bugünkü koşullarda yapılması pek mümkün görülmemektedir.

Modern Alevi düşüncesinin özünde başkaldırı vardır. Bu düşünceye göre Alevilik, dönemin ekonomik-siyasal mücadelelerinin, ezenle-ezilen kavgasının ideolojisi. Sünniler de, Kürtler de, Türkler de, Ermeniler de, Hristiyanlar da Anadolu'da egemenlere karşı verilen ayaklanmaların içinde yerlerini almışlardır. Halkı toparlayıp bir düşüncenin içinde bir araya getiren de Alevi-Bektaşî düşünce sistemidir. Yani Alevilik-Bektaşîlik Anadolu'da tüm ezilenlerin felsefesidir (Erenler, 2012). Böyle bir düşünceyi, Alevilik inancıyla bağdaştırmak ve Hacı Bektaş Veli'nin düşünceleriyle eşleştirmek mümkün değildir. Söylemler dikkate alındığında bunların sosyal olmaktan öte, ekonomik söylemler olduğu açıkça görülür.

Kentsel Aleviliğin Temel Sorunları

Kentlerde, modern profile karşılık gelen ve heterojenleşen kentli insan profili, tutum ve davranış farklılığıyla kırsaldaki homojen cemaatten ve onun insan profilinden farklı özellikler sergiler (Arslantaş, 2008: 192). Kentlere gelen Alevilerin bir kısmı, yaşadıkları çevreden gelebilecek baskılara karşı ya Aleviliğini gizlemiş veya zaman içinde yolunu-erkânını unutmuşlardır. Ebeveyleyler, Aleviliğe ilişkin bir takım gerçeklerin farkında olsa bile, bunları çocuklarına aktaramamış ve inanç özünü yitirmiştir. Böyle kişiler cem evine gelseler bile; dara durma, tecellâ-temenna, görülme, sorulma ve diğer konularda zorluklar yaşamaktadırlar. Halbuki, Alevilik, kâmil insan yetiştirme ve erdemli toplumlar yaratma projesi olarak psikolojik; doğru bilgi ile tüm bireylerin aydınlatılması yönüyle eğitim ve eğitim tarihindeki rolü açısından ele alınıp titizlikle incelenmesi gereken bir dinî/teolojik olgudur (Göküş, 2014: 161).

Günümüzde Aleviler, gelenekle modernlik arasında seçimlerini yeniden gözden geçirmek durumunda kalmışlardır. Modernliğe kayıtsız teslimiyet kadar istikameti belirme konusunda anlaşılır ve açıklayıcı modeller de üretememişlerdir (Subaşı, 2003b: 193). Bunun doğal bir sonucu olarak kentlerde, gençlerin daha çok modern, yaşlıların ise geleneksel anlayış içinde bulunduğu kozmopolit bir Alevilik anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu durum açık olmasa bile yaşlı-genç çatışmasını beraberinde getirmektedir.

Büyük kentlere giden birçok Alevinin bağlı bulunduğu ocaklarla ilişkisi kesilmiştir. Böylece, yılda bir defa pirinin huzuruna geçip “görülmesi” gereken muhip ya da talip bunu yapmadığından, “ikrar alma” konusunda sorunlar ortaya çıkmıştır. “Düşkünlük” konusunun ayrıntılı olarak ele alındığı “Ahitname”lerin (Bal, 2004), kentlerde uygulanmasında da benzer sıkıntılar yaşanmaktadır. Ceme katılanlardan “ikrar” alınırken, birbirini tanımayan kişilere, “birbirlerinden razı olup olmağı” sorulmakta, yol-erkân bilmeyen kişiler ise suçlarını dile getirmeyerek “Düşkün” olmaktan kurtulabilmektedirler. Bu ise “Düşkünlük Kurumunu” işlevsiz hale getirmektedir. Avcı’ya (2015) göre, kent toplumunun koşullarında yeni yetişen kuşaklar, Düşkünlük Kurumunun kurallarını hayata geçirme bir yana, böyle bir kurumun varlığından, yapısal özelliklerinden ve işlevinden bile habersizdirler.

Köylerde herhangi bir büyük ev veya salonda cem yapılabilirken, şehirlerde böyle bir mekân bulunamamış ve “cem evi” yapılması kaçınılmaz bir hal almıştır. cemevlerinin hem yapımında hem de ibadet yeri olarak tanınmamasında devletin kayıtsız kalması, ciddi sıkıntıları beraberinde getirmiştir. Bir ibadet yeri olan cemevlerini, Diyanet camilerin bir alternatifi olarak görürken, bazıları insan temelli hak ve özgürlük arayışının mekanı olarak görmektedirler (Sarıkaya,2016: 12).

Önemli sorunlardan birisi de Ayin-i Cem'in yapılmasına yöneliktir. Cem bir toplu ibadet biçimi olup, bu işin erkanını bilen kişiler ile yürütülebilmektedir. Bunların başında dede, zakir gelirken, çerağcı, saka ve diğer hizmetleri yapacak musahipli canlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bunların eksikliği, yol-erkânın usulüne uygun yürütülmesini olumsuz etkilemektedir. Bunun yanında, farklı sosyo-kültürel çevrelerden gelen Aleviler arasında ibadet şekillerinde farklılık (Yılmaz,1998: 83), ceme katılanları, kendilerinin alışık olmadığı bir şekilde ibadete zorlamaktadır. Böyle bir durumda, ne yapılabileceğini tam olarak kavrayamayanlar ibadeti izlemekle yetinmektedirler.

Alevi gençlerin, Ateizmin ve Materyalizmin kıskacına düşmesinde Sosyalist, Marksist akım ve ideolojiler etkili olmaktadır. Bundan başka, bu gençlerden Bahaîliğin de faydalanmaya çalıştığı ve çalışmaların bir hayli etkili olduğu da görülmektedir (Bölçü, 2000:17). Bu olumsuzluk, Alevi annelerin çocuklarını kendi inançlarına uygun eğitememelerinin bir sonucu olarak görülebilir. Alevi gençlerin bir kısmı, kendisini boşlukta hissederek farklı fikirleri benimser olmuşlardır. Bunların oranı büyük şehirlerde önemli rakamlara ulaşmıştır. Bunlar cem evlerine ibadet etmekten çok eleştirmek veya uygulamalara muhalefet etmek için gelmektedirler. Bu görüşte olanlar, Alevilik yolunu bir inanç olmaktan öte bir yaşam biçimi olarak görmektedirler.

Kentleşmeden etkilenen bir diğer kurum "Musahiplik" kurumudur. Musahiplik, kan bağı taşımayan evli iki çiftin pir ve cem erenlerinin önünde ikrar vererek Hakka yürüyünceye kadar kardeş kalacaklarına dair sözlerine dayalı ve bir törenle kurulan manevi kardeşliğin adıdır (Tur, 2002: 421; Korkmaz, 2005: 482; Yıldız, 2005: 123; Bozkurt, 2006: 52). Bu kurum, insanları kardeş gibi yaşamaya ikna eden bir yol olmakla beraber, getirmiş olduğu sorumlulukların fazla olması, insanları bu konuda dikkatli olmaya zorlamaktadır. Çünkü musahip olmak kadar onu sürdürülebilmek de önemlidir (Gül, 2004: 77). Kentleşme ile birlikte, Musahiplik artık kent yaşamında inancın zorunlu ve önemli bir figürü olmaktan öte şekilsel bir boyutu olarak görülmektedir (Doğru, 2016).

Aleviliğin kuramsal boyutuna ilişkin farklı çalışmalar yapılmakla beraber, uygulamaya ilişkin araştırmalar sınırlıdır. Bunun önemli nedenlerinden birisi, Alevi inancına ilişkin bilgi temin etmenin güçlüğüdür. Konunun daha iyi anlaşılması bakımından, Alevilik konusuyla ilgili bir kavramsal çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda konu, Geleneksel ve Modern Alevilik ve Kentsel Aleviliğin Temel Sorunları altında ele alınmıştır. Ancak uygulamaların teori ile ne kadar örtüştüğü merak konusudur.

Amaç

Bu çalışmanın amacı, kentleşmenin Alevi inancında ne tür değişimlere yol açtığını ortaya çıkarmaya katkı sağlamaktır. Alevi

inancına mensup kişilerin sorunlarının ortak olacağı gerçeğinden hareket edilerek, önemli konuların altı çizilmeye çalışılmıştır. Bu konuda ilgililerin konuya ilgi ve dikkati çekilerek, bazı çözüm önerileri sunulmuştur.

Yöntem

Bu çalışmada katılımlı gözlem tekniği kullanılmıştır. Gözlem, seçilen sosyal ortamlarda olaylar, davranışlar ve eserlerin sistematik bir tanımlamasıdır (Marshall ve Rossman, 1989: 79). Araştırılan konunun (yazılı fotoğrafı) gibi, beş duyuyu kullanarak, var olan durumun tanımlamasına yardım eder (Erlandson, Harris, Skipper ve Allen, 1993). Katılımlı gözlem, çalışmanın yapıldığı ortamda gözlenecek faaliyetlere bizzat iştirak edilerek, doğal ortamdaki insan faaliyetleri hakkında bilgi toplama sürecidir (DeWalt & DeWalt, 2002). Çalışma Samsun Pir Sultan Abdal Derneği'ne bağlı olarak faaliyet gösteren cemevinde yapılmıştır. Konu ile ilgili olarak Dernek başkanı ve bazı üyelerle görüşmeler yapılmıştır. Bundan başka, "gör-güsü yapılan" kişilerle konuşularak bilgi toplanmıştır.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde Samsun Pir Sultan Abdal Derneği bünyesinde faaliyet gösteren cemevine katılarak gözlemlenerek elde edilen bulgular aşağıda özetlenmiştir.

Samsun Pir Sultan Abdal Derneği Cemevi binası henüz yapım aşamasındadır. Bi-

nanın temeli 2013'te atılmıştır. Henüz zemin kat faaliyete geçirilerek büyük salon cemevi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Burası yaklaşık olarak 80-100 kişi alabilmektedir. Birtakım eksikliklerine rağmen 2015 tarihinden itibaren, Görgü Cemi, Abdal Musa Cemi, Hızır Cemi ve Nevruz Cemi olmak üzere dört tane cem yapılmıştır.

Cemevinin önemli problemleri başında ısınma problemi gelmektedir. Cemler genellikle kış günleri yapıldığından, cemevini ısıtmak önemli bir sorun olmuştur. Elektrikli ısıtıcılarla yapılan bu ısıtma yetersiz olmasına rağmen, kalabalık insanların da yardımıyla gönül sıcaklığı ile cemler yapılmaya çalışılmıştır. Geçici olarak kullanılan bu mekan gerçek "cemevi" standartlarında olmadığından, ebed-erkan içinde oturma, dara kalkma ve diğer hizmetler usulüne uygun olarak yapılamamıştır.

Ceme katılanların çoğunluğu; Samsun'a bağlı; Lâdik, Havza ve Vezirköprü, Amasya'ya bağlı Gümüşhacıköy ve Çorum iline bağlı yerlerden gelen kişilerdir. Bunun yanında az da olsa Tokat, Erzincan ve Diğer illerden gelenler canlar da bulunmaktadır. Kısaca farklı sosyo-kültürel çevrelerin insanları, cemevine ibadet amacıyla gelmektedirler. Ancak cemler daha çok Lâdik-Havza-Vezirköprü yöresindeki erkanlara göre yürütüldüğünden, diğer kişiler semah dönme gibi hizmetlere katılamamaktadırlar.

Kentleşmenin getirdiği önemli sorunların başında, "Yönetim" sorunu gelmektedir.

Pir Sultan Abdal Derneklerinin çatısı altında faaliyet gösteren cemevi az da olsa, "Derneğin Yönetim Biçiminden" etkilenmektedir. Dernek yönetim kurulunun, Aleviliğe bakış açısı burada önemli rol oynamaktadır. Aleviliği, ibadet etmekten çok bir yaşam biçimi olarak gören yönetimler, cemevinde cem yapılmasından öte, daha çok siyasal eylemlere yer verilmesini veya buna benzer faaliyetlerde bulunulmasını istemektedirler.

Görgü cemleri, bölgelere göre ayrı ayrı yapılmaktadır. Ladik ve Havza köyleri birlikte görgü cemi yaparken, Vezirköprü ilçesine bağlı köyler iki ayrı görgü cemi yapmışlardır. Diğer bölgelerden gelen kişiler bu cemlere alınmamışlardır. Alevilikte görgü yapılırken, kişilerin birbirlerini tanımaları gereklidir. Bu cemlere, "Düşkün" olmayan kişilerin katılmasına özen gösterilmiştir. Görgü cemi öncesinde, uzun süredir "kız alıp verme nedeniyle" düşkün olan üç ailenin görgüsü, kendi dedeleri tarafından yapılmıştır. Bağlı olduğu ocaklar; Keçeci, Pir Sultan Abdal ve ...Ocağıdır. Bunlar usulüne uygun olarak dedelerine görüldükten sonra görgü cemine katılmışlardır.

Hızır, Abdal Musa ve Nevruz Cemlerinde biraz daha esnek davranılmış ve cemi yöneten dede, "Düşkün" olanların en kısa zamanda dedelerine görülmelerini söyleyerek, bunları ceme kabul etmiş ve cem yapmıştır. Cemin yürütülmesinde görülen en önemli sorunlar; sürekliliği, dara durma, on iki hizmetin yürütülmesi, Kırklar Semahı, Düşkünlük, Edep-Erkan konusunda eksiklikler-

dir. Cemler, "Güleloğu Ocağına" mensup bir dede tarafından yürütüldüğü için farklı bölgelerden gelen kişiler bu erkana uyarak ibadet etmişlerdir.

Kentleşmenin etkileri daha ilk etapta cemevine girişte hissedilmektedir. Bir çok kişi ceme katılma, cem erenlerini selamlama, dara durma konularında ne yapacağını bilmezken, bazıları hiç dara durmadan geçip bir yere oturmaktadırlar. On iki hizmeti yürütecek kişilerin musahipli canlar olması gerekirken, üç musahipli aile bulunduğundan, bütün hizmetler bunlar tarafından yapılmıştır. Kırklar semahı, Lâdik yöresine göre dönülmüştür. En kötüsü de "düşkün" kişilerin ceme girmesinin tam olarak önüne geçilememiştir. Duaz okunurken, bacıların "Fatma Darına" kalkması, erkeklerin ise edep-erkan içinde diz üzerinde oturması konusunda yapılan hatırlatmalara rağmen eksiklikler gözlenmiştir.

Kentleşmeyle birlikte "Dedelik Kurumu" farklı bir biçim kazanmıştır. Cemevi dedesi, bir ocağın müritlerinin piri olmanın ötesinde, birden fazla ocağa mensup talibin mürididir. Farklı ocaklara mensup kişilerin dedeye karşı tutum ve davranışlarında bir farklılık görülebilir. Ancak Alevi erkanında, "dedelik postunda" kim otursa, cem erenleri onu pir bilmeli, dedenin anlattığı nasihatler can kulağıyla dinlenmelidir. Bunu dikkate alan kişiler olduğu gibi, anlatılanların gereksiz olduğunu düşünen gençlere de rastlanmıştır. Aynı durum aşıklar için de geçerlidir. Zakirlerin söylediği deyiş, duaz,

mersiyeler çoğunluk cem erenlerince dinlenirken, bazıları bu söylenenlerin içindeki derin manayı sezememişlerdir.

Modern Aleviliği benimseyerek cemevine gelenler, inançta bir reform yapılmasını ve Aleviliğin günümüz koşullarına uyarlanmasını istemektedirler. Bunlara göre, ceme başı açık girilebilmeli, sandalyede oturarak cem izlenebilmeli, cemde deyiş, duaz ve mersiye okumak yerine daha farklı parçalar çalınabilmeli, cemde siyasi tartışmalar yapılabilirdir. Cemde Şeriattan bahsedilmemesi ve Arapça Kur'an okunmamalıdır. Geleneksel Aleviler göre ise cem, Buyruklarda yazılı olduğu şekilde, aslına ve erkanına uygun olarak yapılmalıdır. Bu durumda cemin etkili yürütülmesi, yol-erkan bilen kişilerin çokluğuna bağlıdır. Diğer yandan dedenin bilgili olması, yeterliliği ve liderliği de cemin usulüne uygun yürütülmesine katkı sağlamaktadır.

Tartışma

Aleviliğin kuramsal temellerinin uygulamada nasıl işlediği önemlidir. Bilmek ve yapmak farklı şeylerdir. Teori-uygulama karşılaştırmaları, dini konular için biraz daha önemlidir. Burada Aleviliğin kuramsal temellerinin Samsun Pir Sultan Abdal Derneği'ne bağlı cemevindeki uygulamalar ile bir karşılaştırılması yapılmıştır.

Kentleşmenin bir sonucu olarak Aleviler, ibadetlerini yapacakları cemevlerine ihtiyaç duymuşlardır. Ancak cemevlerinin yasal statüsü olmadığından zorluklar yaşan-

dığı gözlenmiştir. Binanın yapımı tamamlanmadığından soğuk bir ortamda ibadet edilmektedir. Kışın cemevini ısıtma sorunu bir yana, gerçek cemevinin bulunduğu kat faaliyete geçmediğinden ibadete ilişkin ritüeller tam olarak yapılamamaktadır. Dara kalkma, oturma düzeni ibadete uygun değildir. Devletin görmezlikten geldiği bu tür sorunlar tekrar kendilerine yönelmektedir (Hakyemez, 2014: 173). Diğer taraftan dini reformlara devletin öncülük etmesi beklenir (Subaşı, 2007: 3).

Şehre farklı bölgelerden gelmiş Aleviler olmasına rağmen cemler belli yörelerin erkanına göre yürütülmektedir. Başka bir anlatımla, dedenin bağlı olduğu ocağın usulüne göre cem yapılmaktadır. "Yol bir sürekin bin bir" anlayışından hareketle, ceme katılan canlar cem olmakta yani Hakka niyaz edilmektedir. Okunan gülbanklarda ve hizmetlerde az da olsa farklılık göstermekte (Yılmaz, 1998: 83; Bal, 2004), böylece hizmetler sürekli olarak benzer kişiler tarafından yapılmaktadır. Diğer taraftan, farklı yörelerden ceme katılanlar, kendi bölgelerinin semahlarını dönememektedirler.

Üzerinde durulması gereken önemli konulardan birisi, cemevinin yönetim sorunudur. Şehirde cemevleri bir derneğin bünyesinde faaliyet göstermektedir. Bu durumda, derneğin yönetim kurulunun Aleviliğe bakış açısı önem kazanmaktadır (Arslantaş, 2008: 192). Yönetim kurulunda görevli kişilerin inançlı olması ve Aleviliğin temel değerlerini yaşatmaya istekli olmaları

cemin etkililiğine önemli katkı sağlamaktadır. Aleviliği bir inanç olmaktan öte siyasi bir hareket olarak görenler (Sarıkaya, 2016: 12) kendi görüşlerine uygun dedelerin cemevlerinde görev almasını istemektedirler. Böyle bir uygulama Alevi inanç sistemine zarar vermektedir (Kaplan, 2005: 233; Yılmaz, 2009: 191).

Büyük kentlerde cemevine farklı bölgelerden birbirini tanımayan insanlar gelmektedir. Bu kişilerin görülüp-sorulması, insanların ibadete başlamadan önce “rıзалık alma” ve “musahiplik” konusunda da bazı sıkıntılarla karşılaşmaktadır. Her şeyden önce, yılda bir defa görülmemiş kişiler cemelere katılabilmektedirler (Avcı, 2015). Diğer taraftan birbirine tanımayan kişilere, “birbirinizden razı mısınız” demenin bir anlamı yoktur. Razı olmayanların bulunup ortaya çıkarılması güçtür. Musahipli kişilerin azlığı nedeniyle (Korkmaz, 2002:123), on iki hizmet sürekli aynı kişiler tarafından yapılmaktadır. Çünkü bu hizmetleri sadece musahibi bulunan kişiler yapabilmektedir. Kısacası, Alevilik inancının bazı önemli kaideleri yerine getirilememektedir (Doğru, 2016).

Önemli sorunlardan birisi de gençlerin eğitimi sorunudur. Kente göçen Alevilerin çoğunluğu kendi inançlarını çocuklarına aşılayamadığından, bu gençler Aleviliğin temel bilgilerinden yoksundurlar. Ceme girme, dara durma, hizmet etme, dedenin ve aşıkların söylediklerini dinleme ve anlama konusunda güçlük çekmektedirler. Bazı

gençlerin farklı akımlara kapıldığı ve bazıların Ateist olduğu gözlenmektedir (Bolay, 2000:17). Bazıları ise derneğe ve cemevine farklı amaçlarla gelmektedirler (Sarıkaya, 2016: 12; Erenler, 2012; Erdemir, 2007).

Yol ve erkan bilmeyen gençler, Alevi inancında reform yapılmasını, ceme kadınların başları açık girmesini, sandalye üzerinde oturarak ibadet edilmesini istemektedirler (Aytekin, 1958:117). Halbuki Hakk'ı zikrederken edep-erkan içinde olmanın gereğini düşünmemektedirler. Diğer taraftan şehirde dedelerin daha bilgili ve daha donanımlı olmaları gerekmektedir (Bal, 2004: 58).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, geleneksel ve modern Alevilik olgusu üzerinde durulduktan sonra, Kentsel Aleviliğin temel sorunları literatüre bağlı olarak incelenmiştir. Bir teori-uygulama karşılaştırılması yapılması bakımından, Samsun Pir Sultan Abdal Derneği'ne bağlı cemevindeki uygulamalar gözlenmiştir. Burada yapılan bazı Aleviliğin temel uygulamalarına dikkat çekilmiştir. Bu konuda yapılmış araştırma sonuçlarına dayalı karşılaştırmalar yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıda özetlenmiştir:

Temel sorunların başında ibadet mekanı sorunu gelmektedir. Devlet, cemevlerini ibadet yeri olarak kabul etmediğinden, cemevi yapımı işi, Alevi yurttaşlara kalmıştır. Cemevi yapımının dernekler aracılığıyla daha kolay yapabileceği düşünülmüş an-

cak cemevinin bir derneğe bağlı olmasının olumsuz etkileri hesaba katılmamıştır. Cemevleri, bağlı bulunduğu derneğin felsefesinden az da olsa etkilenme ve siyasal Alevilik ön plana çıkmaktadır. Bunun diğer bir adı, "Alisiz Alevilik" tir.

Kentleşme, "Dedelik", "Talip", "Düşkünlük", "Görgü" ve "Musahiplik" gibi bazı kavramları işlevsizleştirirken, bunların temel karakterlerini değiştirmektedir. Bu değişim Aleviliğin bozulmasına ve yozlaşmasına neden olmaktadır. Aleviliğin temel direkleri kabul edilen bu mekanizmalar bozulursa, bunun Aleviliği nereye götüreceği tahmin edilmemektedir.

Kentleşen Alevilerin ihtiyaçlarına karşılayacak daha bilgili dedelere ihtiyaç duyulmaktadır. Kırsal kesimde onun her söylediğine, "eyvallah" diyen talipler yerine, yargılayan, sorgulayan ve merak eden heterojen bir insan grubu vardır. Diğer taraftan dede, farklı ocaklara mensup müritleri irşat etme görevini üstlenmişlerdir. Yıllardır cem görmemiş kişilere sürekli temel kuralların hatırlatılması gerekmektedir.

Düşkünlük kurumu, şehirlerde, yalnızca geleneksel Alevilerin dikkate aldığı bir kurumdur. Modern Aleviliği benimseyenlerin pek ilgisini çekmemektedir. Buna paralel olarak, şehirlerde "görgü" yapmak daha zordur. Birbirlerini tanımayan kişilere, "Ey canlar birbirinizden razı mısınız?" diye sorulmaktadır. Yol ve Erkan bilmeyen kişilerin suçunu gizlemesi ve dile getirmesi

mümkündür. Bu durumda "Düşkün" kişiler ceme katılabilmektedirler.

Kentlerde, "musahip olma" anlamını yitirmiştir. Herkes işinde gücünde olduğundan, musahip tutmaya vakit olmadığı gibi, günümüzde insanlar bencilleşmiş ve "gemisini kurtaran kaptan" misali, herkes kendini düşünür olmuştur. Yok kardeşi olmak ve musahibini günah işlemekten alıkoyma fikriyle kişiler çok fazla ilgilenmemektedirler. Bu kavram daha çok geleneksel Alevilerce dikkate alınmaktadır. Musahipli kişilerin az olması nedeniyle on iki hizmetin yürütülmesinde güçlükler yaşanmaktadır.

Bu sonuçlar ışığında şu önerileri yapmak yerinde olacaktır: Cemevleri, devlet tarafından bir ibadet yeri olarak tanınmalı, cemevleri derneklerden ayrı olarak örgütlenmelidirler. Alevi inancının temel kavramlarına (musahiplik, düşkünlük, dedelik, vb) sahip çıkılmalı ve Alevi-Sünni inançlar arasında görüş ayrılıklarını aza indirecek, birlik ve beraberliğe yardımcı olacak, yazılı kaynaklar esas alınmalıdır. Devlet, din işleri konusunda yansızlığını sürdürmeli ve bütün inançlara aynı mesafede olmalıdır. Diyanet İşleri yeniden yapılandırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- ARSLANTAŞ, Halis Adnan. (2008). "Sosyal Değişme, Kentleşme ve Kentleşmenin Din Üzerindeki Etkileri". Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.13: 2, s.171-196.
- AVCI, Ali Haydar. (2015). Kırsal alandan kentlere Göç ve Alevilerin Kimlik Sorunu.
<http://avrupasurgunleri.com/kirsal-alandan-kentlere-goc-ve-alevilerin-kimlik-orunu1/02.04.2016>.
- AYTEKİN, Sefer. (Der.). (1958). İmam Cafer Buyruğu. Ankara.
- BAL, Hüseyin. (2004). Alevi İslam Yolu. Cem Vakfı Yayınları. s. 55-86.
- BOLAY, S. Hayri. (2000). "Günümüz Türkiye'sinde Aleviliğin ve Bektaşiliğin Başlıca Problemleri Üzerine Bir Deneme". Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, S. VI/13, s.137-152.
- BOZKURT, Fuat. (2006). Buyruk: İmam Cafer-i Sadık Buyruğu, İstanbul.
- CEYLAN, Yılmaz. (2015). "Yeni Bir Kimlik Harekatı: Anadolu Aleviliği". Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 13, s.210-226.
- ÇETİNKAYA, Bayram Ali. (2010). Doğumunun 800. Yılında Hacı Bektaş Veli Sempozyumu Bildirileri. Nevşehir. Türkiye. 17-18 Ağustos 2009.
- DEWALT, Kathleen Musante; DEWALT, Billie. R. (2002). Participant Observation: A Guide For Fieldworkers. Walnut Creek.
- DOĞRU, Engin. (2016). Kentleşen Aleviliğin Sorunları.
<http://www.binboga.org/kentlesen-aleviligin-sorunlari-ergin-dogru/02.04.2016>.
- EĞRİ, Osman. (2007). Makâlât, Alevi Bektaşî Klasikleri 2. Ankara.
- ERDEMİR, Aykan. (2007). Alevi 'Önce hak' diyor.
www.milliyet.com.tr/2007/12/03/siyaset/axsiy02.html
- ERENLER, Sadık. (2012). Diyarı Horasan'dan Halk Ozanı Pir Sultan Abdal'a. İstanbul.
- ERLANDSON, David A; HARRIS, Edwad L.; SKIPPER, Barbara L. & ALLEN, Steve D. (1993). Doing Naturalistic Inquiry: A Guide To Methods. Newbury Park.
- ERMAT, Tahire; GÖKER, Emrah. (2000). Alevi Politics in Contemporary Turkey. Middle Eastern Studies (36/4): 99-118.
- FIRAT, Kamil ve AKÇURA, Belma. (2013). Kentleşen Alevilik, Erişim: 15.09.2016
<http://www.suvaridergi.org/content/view/2277/>
- GÖKÜŞ, Şeref. (2014). "İlahiyat Alanında Yapılan Alevilik-Bektaşilik Çalışmaları: Bibliyografik Bir Deneme". Hikmet Yurdu, S. 13, s.159-195.
- GÖLPINARLI. Abdülbaki. (1958). Menakıb-ı Hacı Bektaş-ı Veli "Vilâyet-nâme". İstanbul.
- GÜL, Sadık. (1969). 12 İmam Övgüsü. İstanbul.
- GÜL, İbrahim. (2004). "Bir Sosyal Sistem Olarak Alevilik, Hünkar Alevilik Bektaşilik Akademik Araştırmalar Dergisi". Hitit Üniversitesi, S. 1, s. 67-82.
- HAKYEMEZ, Cemil. (2014). "Tekke ve Zaviyeler Kanunu Çerçevesinde Alevilik-Bektaşilik". Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 25, s.161-174.
- KAPLAN, Doğan. (2002). Fuat Köprülü'ye Göre Anadolu Aleviliği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya, Türkiye.

- KAPLAN, Doğan. (2005). Uluslar Arası Bektaşilik ve Alevilik Sempozyumu 1 Bildiriler ve Müzakereler, SDÜ İlahiyat Fakültesi.
- KORKMAZ, Esat. (2002). Yorumlu İmam Cafer Buyruğu. İstanbul.
- KORKMAZ, Esat. (2005). Ansiklopedik Alevilik-Bektaşilik Terimleri Sözlüğü. İstanbul.
- KÖKEL, Coşkun. (2007). "Bulgaristan'da Yaşayan Alevilik ve Bektaşilik Üzerine". Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, S. 43, s. 1-17.
- KUR'AN-I KERİM MEALİ. Tahrim Suresi, Ayet 8, Lokman Suresi, Ayet 18. Fetih Suresi, Ayet 10.
- MADEN, Fahri. (2013). Bektaşî Tekkelerinin Kapatılması (1826) ve Bektaşîliğin Yasaklı Yılları, Ankara.
- MARSHALL, Catherine; ROSSMAN, Gretchen B. (1989). Designing Qualitative Research. Newbury Park.
- ÖZBİLGİN, Zülfikâr. (2011). "Alevlikte Düşünlük". Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, S. 60, s. 411-414.
- ÖZDEMİR, İskender. (2014). Aleviliğin Yazılmayan Tarihi. Ankara.
- ÖZEN, Gökçen Çatlı. (2011). "Alt Kimlik Açısından Kentleşme Sürecinin Antropolojik Ele Alınımı". Anadolu BİL Meslek Yüksekokulu Dergisi, S. 6.
- SARIKAYA, Mehmet Saffet. (2016). Alevilik-Bektaşîliğin Tasavvufi Boyutu, http://www.msaffets.com/wp-content/uploads/Canakkale_Saffet.pdf . 01.03.2016.
- SİNAOĞLU, A. Faruk. (2008). "Yeniden Yapılanma Sürecinde Üst Kimliğin Belirginleşmesi: Sünnilik ve Alevilik", Hikmet Yurdu,, S.2, s. 25-35.
- SUBAŞI, Necdet. (2003). "Güvenliğin Modern Mekanları ve Aleviler". MİLELVE NİHAL İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi, S.1, s. 73-91.
- SUBAŞI, Necdet. (2003)a. Öteki Türkiye'de Din ve Modernleşme. Ankara.
- SUBAŞI, Necdet. (2003)b. "Anadolu Aleviliği Üzerine". Bilimnâme, S. 1, s.175-195.
- SUBAŞI, Necdet. (2007). "Türkiye'de Laiklik ve Din Eğitimi". Reel-Politik Güzergâhlar, Değerler Eğitimi Merkezi Dergisi, S. 2, s. 1-5.
- TUR, Seyit Derviş. (2002). Erkânname Aleviliğin İslam'da Yeri ve Alevi Erkânları. İstanbul.
- VAKTİDOLDU, Ali Adil. (2011). İmam Cafer-i Sadık Buyruğu.
- YILDIRIM, Rıza. (2012). "Geleneksel Alevilikten Modern Aleviliğe: Tarihsel Bir Dönüşümün Ana Eksenleri". Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi. S. 62, s.135-162.
- YILDIZ, Harun. (2005). "Alevi-Bektaşî Geleneğinde Musahiplik", Uluslararası Alevilik Bektaşilik Sempozyumu I, SDÜ İlahiyat Fakültesi. Isparta. Türkiye.
- YILMAZ, Hüseyin. (2009). "Alevilik-Sünnilik Açısından Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersleri". C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. XIII/2, s.189-209.
- YILMAZ, Hulusi. (1998). Kentleşme sürecinde Alevilik-Bektaşilik. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta, Türkiye.

Kütahya-Hisarcık-
Şeyhçakır Köyü-Şeyh
Çakır (Işık Çakır)
Ocağı*

